

Mozaïekscan Weidevogels Rijn en Gouwe Wiericke 2023

(eenderde van beheergebied)

Arjan van Duijvenboden
in opdracht van agrarisch collectief Rijn en Gouwe Wiericke
Katwijk, november 2023

© Arjan van Duijvenboden

Inhoudsopgave

Inleiding.....	3
Methode veldwerk.....	3
Gegevensverwerking.....	3
Vogels in cijfers.....	6
Aantallen in de loop der jaren.....	6
Resultaten per gebied	7
Broedparen grutto, Kievit, scholekster en tureluur.....	11
Vogels op de kaart	14
Conclusie.....	25
Hoe verder?.....	26

Inleiding

Sinds 2016 voert DNatuur in het werkgebied van agrarisch collectief voor natuur- en landschapsbeheer Rijn en Gouwe Wiericke (verder: RGW) beheermonitoring uit. Dit heeft een aantal doelen:

- last minute beheeraanpassingen: tijdens de telling worden de gebiedscoördinatoren op de hoogte gehouden van de weidevogelsituatie in het broedseizoen. Indien gewenst en mogelijk kan het agrarisch beheer t.b.v. de weidevogels worden aangepast
- jaarlijks inzicht in de weidevogelstand en leermomenten voor de uitvoering van het beheer
- meerjarige trends in het gebied: de gebieden worden nu voor de derde maal op dezelfde wijze geteld

De monitoring dient dus niet alleen als ondergrond voor deze rapportage: op de dag van de telronde wordt de kaart al gedeeld met gebiedscoördinator en boeren en begint het overleg over eventueel last minute beheer. Na het broedseizoen worden de kaarten geanalyseerd door de gebiedscoördinatoren, bestuur en DNatuur om te leren van verschuivingen en aantalsveranderingen. Deze rapportage dient om grotere lijnen in beeld te brengen en nog weer iets verder te komen in professioneel agrarisch natuurbeheer.

Methode veldwerk

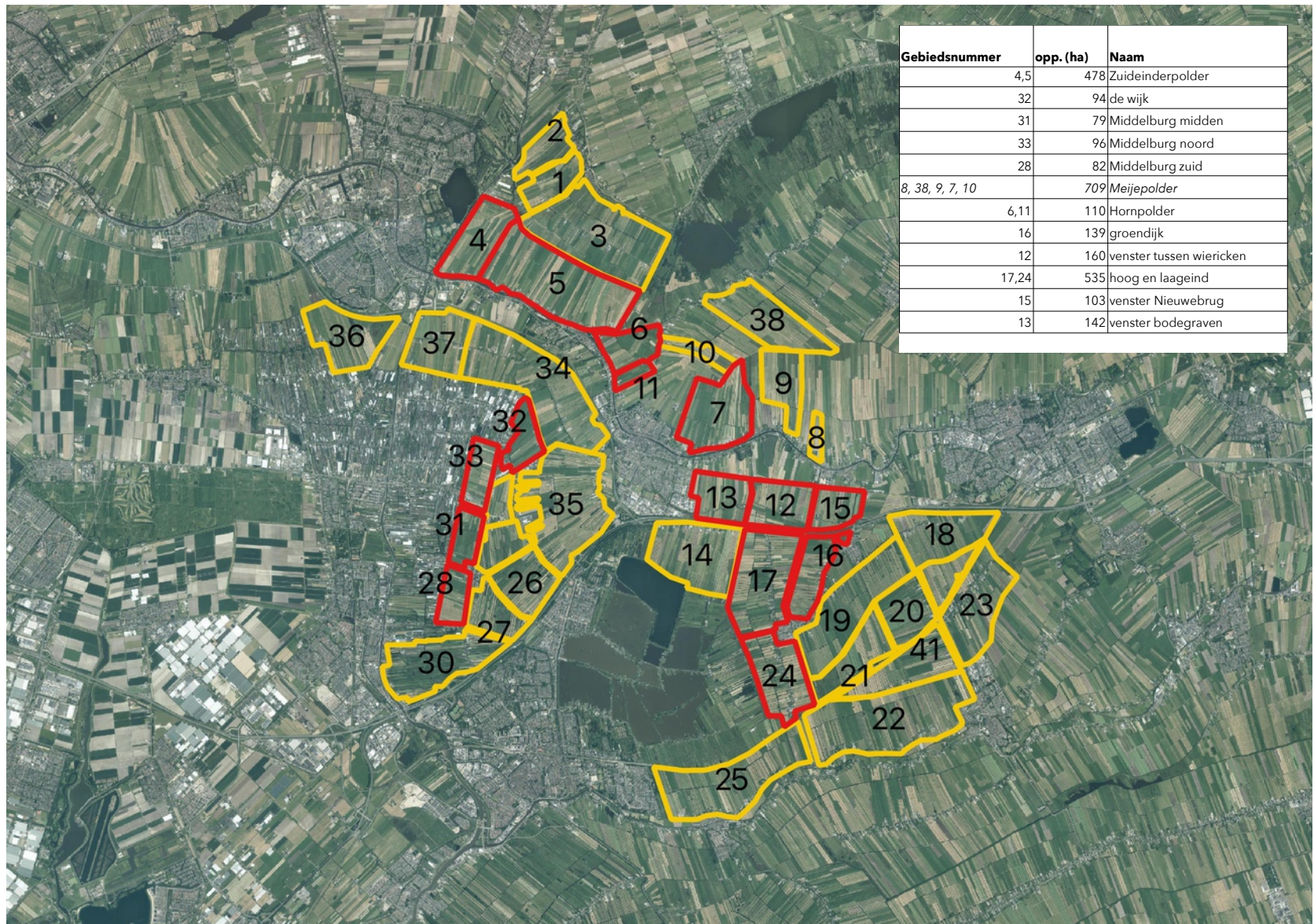
DNatuur voert sinds 2016 jaarlijks een mozaïekscan (ook wel BTS telling genoemd) uit in ongeveer 1/3 van het beheergebied van RGW. De telgebieden van 2023 (en 2017 en 2020) zijn te zien in afb. 1. Tellers waren Marleen van der Lee en Arjan van Duijvenboden.

Bij de Mozaïek scan wordt eind april 1 ronde uitgevoerd waarin vooral

territoria op ongemaaid gras te zien zijn, en een ronde eind mei waarbij veel reguliere graslanden al zijn gemaaid en het effect van weidevogelcontracten zichtbaar zijn. De mozaïekscan is in feite een intensief uitgevoerde ronde 2 en 4 van BMP-W (gangbare inventarisatiemethode, ontwikkeld door Sovon). Intensief, omdat -in tegenstelling tot BMP-W- de percelen worden betreden en ook alarmerende gruttogezinnen worden geteld. Voor de veldnotatie en beperkte gegevensverwerking is gebruik gemaakt van de website boerenlandvogels.nl. Resultaat van het veldonderzoek bestaat uit aantallen, (Vogels in cijfers) maar ook uit geografische data (Vogels op kaart).

Gegevensverwerking

In deze rapportage zal eerst een gebiedsanalyse plaatsvinden op het gebied van aantallen vogels, maar ook van de locatie van de territoria. In een werkbijeenkomst met gebiedscoördinatoren zijn de verschillende telgebieden mondeling behandeld, om zo het beheer eventueel aan te kunnen passen. Omdat DNatuur sinds 2016 steeds 1/3 van het gebied inventariseert, is het in 2023 mogelijk de data te vergelijken met 2017 en 2020. Dit gebeurt dan ook regelmatig in dit rapport.

Afbeelding 1: Alle telgebieden RGW (geel en rood), telgebieden 2023 (rood).

Vogels in cijfers

In dit hoofdstuk zullen we kijken naar de aantallen broedparen in de loop der jaren en in de verschillende polders. Ook zullen we zien hoe soorten zich ontwikkelen in het gebied.

Aantallen in de loop der jaren

jaar/ronde	Territoria 2017	Territoria 2020	Territoria 2023	Verschil 2023 t.o.v. 2017
kievit	211	240	225	7%
grutto	212	236	221	4%
scholekster	121	128	128	6%
tureluur	131	91	160	22%
slobeend	21	21	56	167%
graspieper	0	18	1 x	
gele kwikstaart	1	5	2	100%
zomertaling	1	3	2	100%
veldleeuwerik	1	0	0	-100%
krakeend	76	107	99	30%
wilde eend	16	94	52	225%
bergeend	33	41	41	24%
knobbelzwaan	3	20	30	900%
kuifeend	27	17	31	15%
visdief	2	3	5	150%
zwarte stern	20	2	44	120%
wintertaling	1	1	0	-100%
kleine plevier	1	0	0	-100%
kluut	1	0	0	-100%
kwartel	1	0	0	-100%
tafeleend	0	0	4 x	
totaal	880	1027	1101	25%

Doordat gebieden nu voor de derde maal zijn geteld, is een vergelijking te maken van 2023 met voorgaande teljaren: 2017 en 2020. Het betreft momentopnamen en -voor de natuur- een korte periode van 6 jaar, dus interpretatie is niet meer dan een indicatie.

Afbeelding 2 laat duidelijk zien dat de meeste soorten sinds 2017 in aantal zijn toegenomen (groene percentages) in deze reeks telgebieden. De toename bij kievit, grutto en scholekster is bescheiden maar in een tijd dat deze soorten landelijk sterk achteruitgaan toch heel belangrijk, ook omdat het om honderden broedparen/territoria gaat.

De toename van de tureluur is heel mooi, net als de flinke toename van de slobeend in 2023. Deze soorten kunnen wel erg schommelen in jaarlijks voorkomen. Veel eendensoorten nemen in aantal toe.

Afbeelding 2: Aantallen territoria 2017, 2020 en 2023. Niet alle soorten zijn opgenomen omdat deze in het verleden niet zijn geteld. Denk aan ganzen, meerkoet, wilde eend. De bovenste soorten (vet gedrukt) zijn doelsoorten in het Natuurbeleidsplan ZH.

Opvallend in afb. 2 zijn verder:

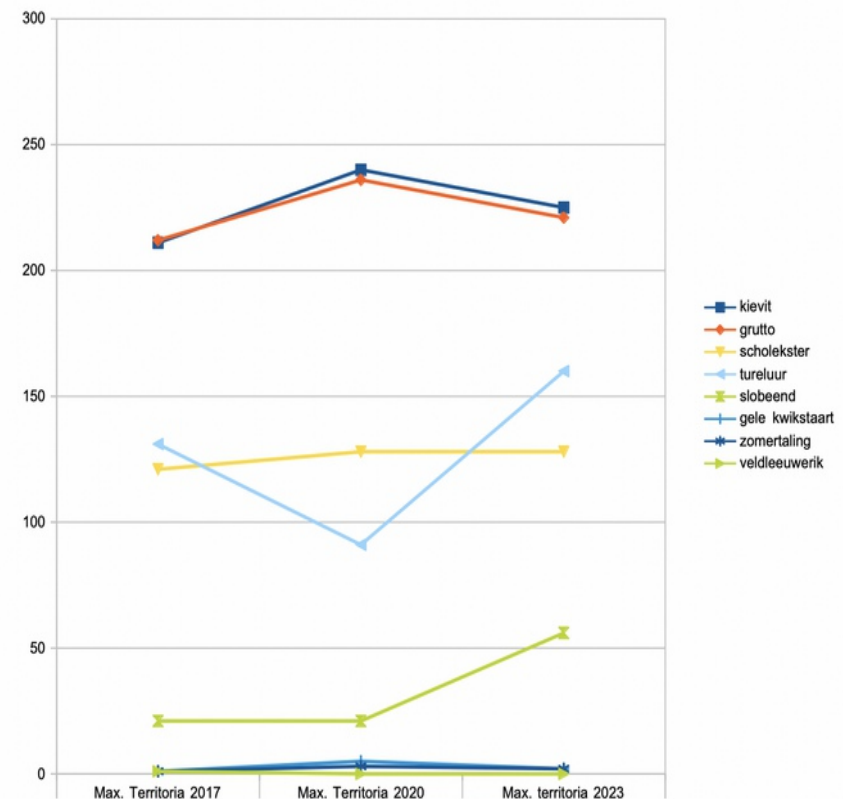
- graspieper: soort die wel in paren wordt gezien maar waarschijnlijk niet nestelt in het gebied.
- De veldleeuwerik lijkt verdwenen uit de in 2023 getelde gebieden (maar niet uit gehele gebied RGW)
- wilde eend, knobbelzwaan en zwarte stern werden voor 2022 niet volledig geteld om uiteenlopende redenen, vandaar de flinke toename
- aantallen visdief procentueel flink toegenomen maar nog erg klein in aantal. Dit kan betekenen dat er per jaar variërende aantallen waarnemingen zijn. Ook kan het zijn dat visdieven elders (op daken?) broeden en boven het weiland territoriaal gedrag vertonen, zoals schreeuwen en aanvallend gedrag
- wintertaling, kleine plevier, kluut, kwartel zijn zeldzame soorten waarvan waarnemingen vaak gebaseerd zijn op toeval: geschikt stukje broedgrond (kluut, kleine plevier), of wel voorkomend maar slechts zelden opvliegend (kwartel)
- de tafeleend werd dit jaar gezien, in tegenstelling tot andere jaren. Mogelijk blijft de soort.

Door de toename van met name de meeste provinciale doelsoorten is er een toename van het aantal territoria in de getelde gebieden van 25%.

In afb. 3 is het verloop van de werkelijke aantallen doelsoorten van de getelde gebieden weergegeven. (ook zichtbaar in af. 2). Het is duidelijk dat deze voor Zuid Holland belangrijke soorten over het algemeen toenemen in aantal, tegen de landelijke trend in. De zangvogels (gele kwikstaart, graspieper, veldleeuwerik) doen het in de telgebieden (en ook in de meeste andere gebieden van RGW) erg slecht.

Resultaten per gebied

Iedere polder in het werkgebied van RGW is anders, en sturing van het weidevogelbeheer gebeurt dan ook meestal op polder- en bedrijfsniveau. In dit hoofdstuk gaan we wat dieper in op de aantallen vogels per polder/telgebied.

Afbeelding 3: Het aantalsverloop van provinciale in een grafiek. Gemiddeld nemen vrijwel alle soorten toe.

In afb. 4 zijn de aantallen territoria per telronde per teljaar te vinden. Hieruit is per polder de volgende informatie te halen:

- R1 in de verschillende jaren: zegt iets over de vogelstand in het gebied: hoeveel vogels willen in het gebied gaan broeden? Bij goed beheer en andere omstandigheden zou het aantal vogels in R1 in de loop der jaren moeten gelijkblijven of toenemen. Een goede polder trekt vogels aan. Is dit niet het geval, dan is er iets aan de hand in de polder.

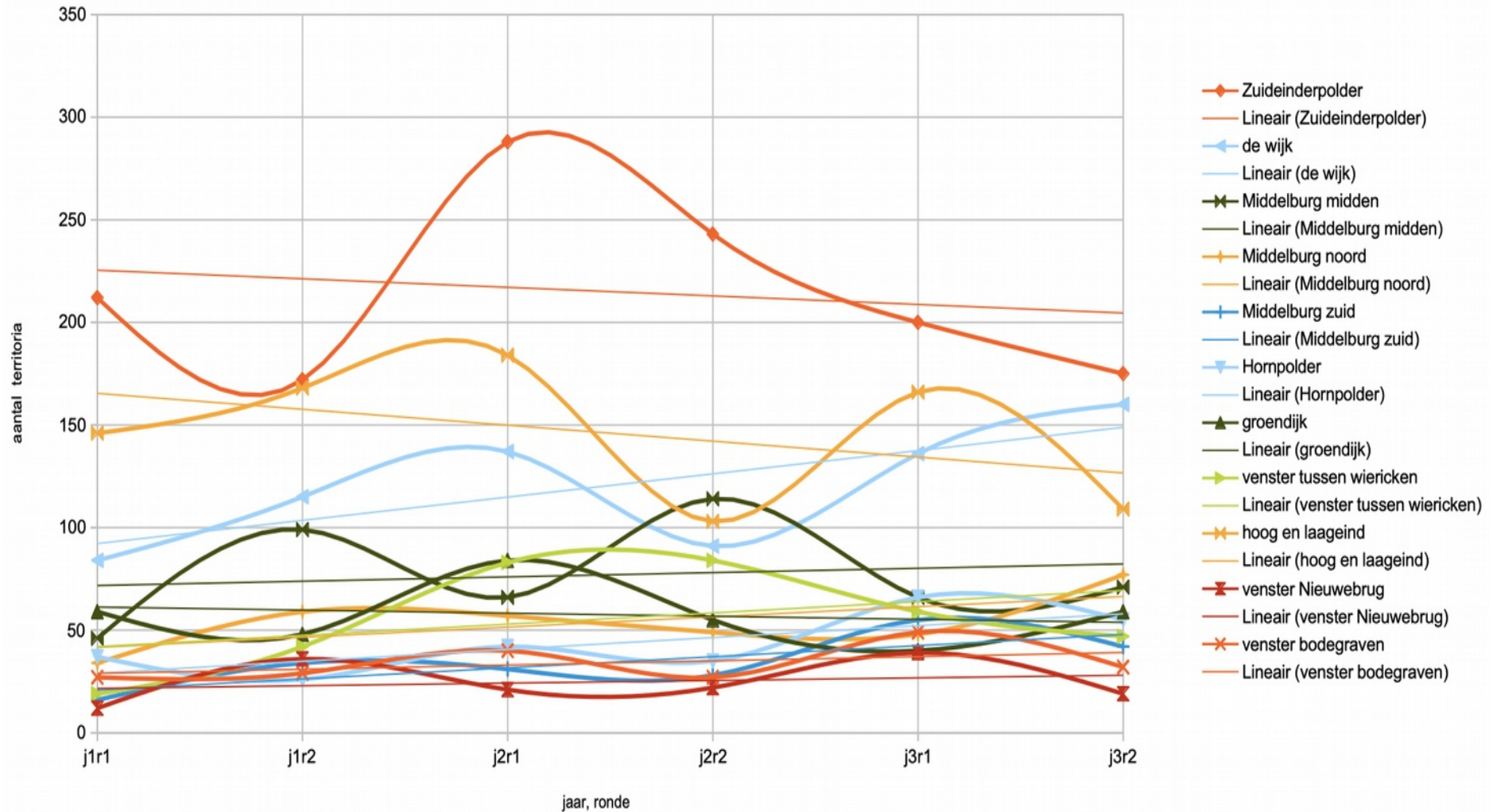
R2 zegt vooral iets over het succes van de vogels in het betreffende jaar. Idealiter zou R2 gelijk moeten zijn aan R1: alle vogels die in april gingen broeden hebben dan in mei (r2) nog een nest of jongen, ondanks het maaien in delen van de polder. Als er een toename is, kan dit betekenen dat er in een naastgelegen polder iets niet goed gaat waardoor de vogels naar deze polder verhuizen. Of, zoals in 2023: in sommige gebieden waren vooral grutto's in april slecht waar te nemen door een vroeg broedseizoen en lang gras.

	alle territoria					
	Jaar 1		Jaar 2		Jaar 3	
Naam	j1r1	j1r2	j2r1	j2r2	j3r1	j3r2
Zuideinderpolder	212	172	288	243	200	175
de wijk	84	115	137	91	136	160
Middelburg midden	46	99	66	114	66	71
Middelburg noord	34	59	57	49	48	77
Middelburg zuid	16	34	31	28	55	42
<i>Meijepolder</i>	272	186	271	231	91	85
Hornpolder	37	26	42	35	66	55
groendijk	59	48	84	55	40	59
venster tussen wiericken	19	42	83	84	59	47
hoog en laageind	146	168	184	103	166	109
venster Nieuwebrug	12	36	21	22	39	19
venster bodegraven	27	29	40	27	49	32

Afbeelding 4: Alle territoria van alle vogels die in een jaar (j1=2017, j2= 2020, j3=2023) zijn waargenomen in april (r1) of mei (r2). Let op: Meijepolder is nog slechts in jaar 1 en 2 vergelijkbaar omdat deze polder in 3 jaar wordt geteld! Volgend jaar is ook de Jaar 3-telling van Meijepolder compleet.

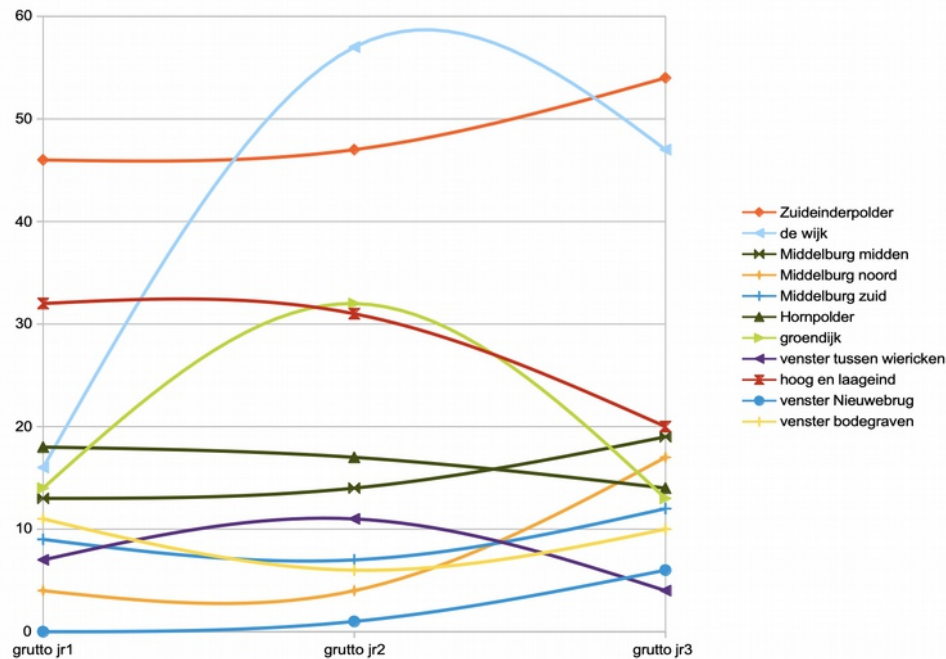

- Sterke jaarlijkse schommelingen in aantallen (goed zichtbaar in afb. 5) zeggen dat de vogels te veel afhankelijk zijn van toeval, zoals het weer, een boer die soms vroeg, soms laat maait en dergelijke.
- In afb. 5 valt op dat bijna alle polders een stijgende trendlijn hebben, het aantal broedende vogels stijgt daar dus. Slechts bij de twee grootste polders, Hoog- en Laageind bij Driebruggen en de Zuideinder polder bij Alphen daalt het aantal vogels met de jaren.
- Naar verwachting zou het aantal territoria in r1 (april) steeds hoger zijn als in r2 (mei), omdat we er van uitgaan dat er meer vogels gaan broeden dan er ouders jongen groot krijgen. Echter, in veel gevallen is het aantal territoria in R2 hoger dan in R1. Dat betekent dat er in R2 nog veel vogels zijn die een nest of jongen hebben. En dat betekent weer dat er in juni nog veel vogels behoefte hebben aan rust, voedsel en veiligheid: lang, kruidenrijk gras (al dan niet nat of desnoods in slootkanten).

Afbeelding 5: De aantallen territoria uitgezet in lijnen (deze golven door de verschillen in het voorjaar maar ook per jaar) en de trendlijnen op basis van deze aantallen

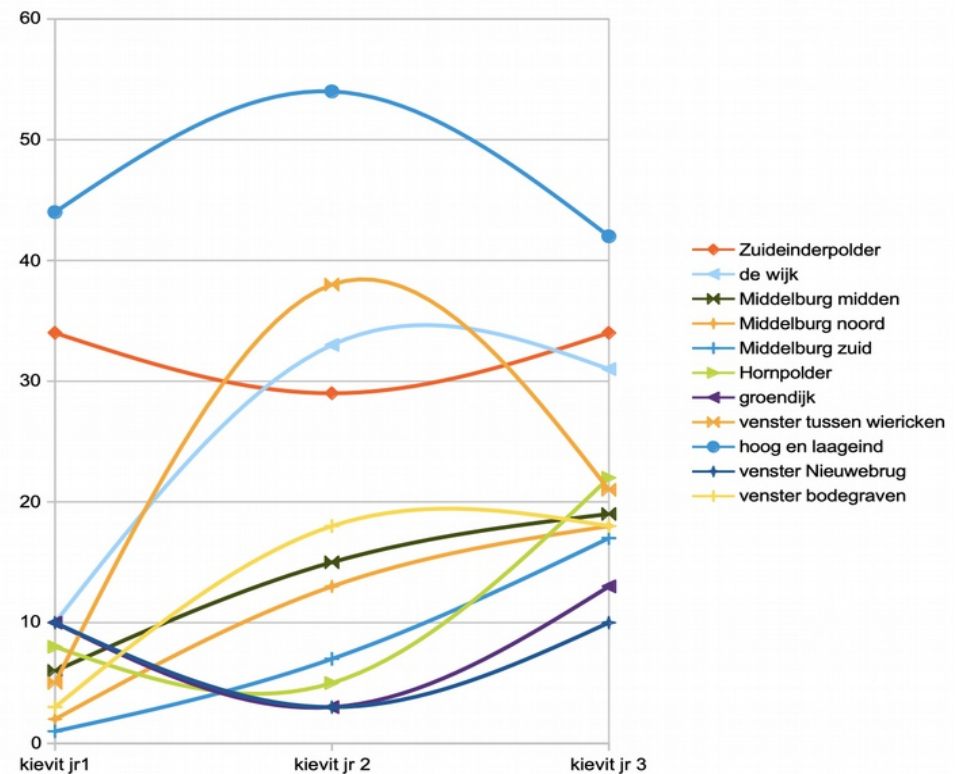
Broedparen grutto, kievit, scholekster en tureluur

Afbeelding 6: Grutto: aantallen broedparen in de verschillende polders in r1 (2017), r2 (2020) en r3 (2023). Meijepolder is door ander telritme niet weergegeven.

In afb. 6-9 zijn de (hoogste) aantallen waargenomen broedparen per gebied en per teljaar weergegeven (let op: niet in alle grafieken hebben alle gebieden dezelfde kleur lijn en symbool). De in af. 5 al waargenomen patronen komen hier wel terug, maar we kunnen beter naar details kijken:

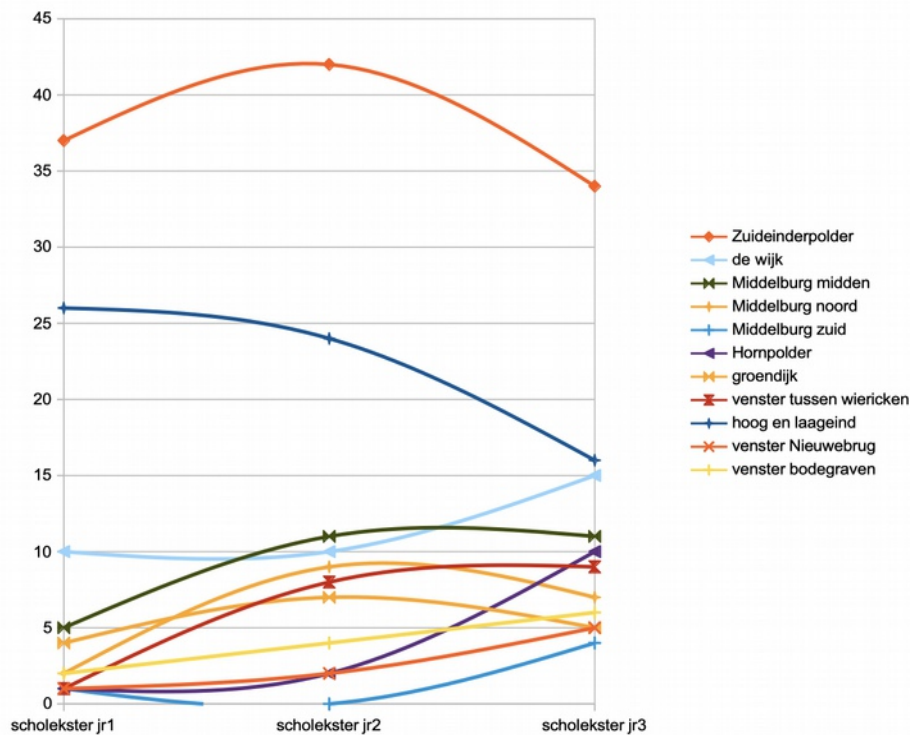
- terwijl in de Zuideinderpolder de aantallen broedvogels (afb. 5) omlaag gaan, neemt de grutto juist gestaag in aantal toe. Scholekster, tureluur en kievit nemen wel enigszins af of blijven gelijk. De afname van het totaal aantal broedparen uit afb. 5 betreft dus ander vogelsoorten.
- In polder De wijk neemt het aantal grutto's iets af, maar

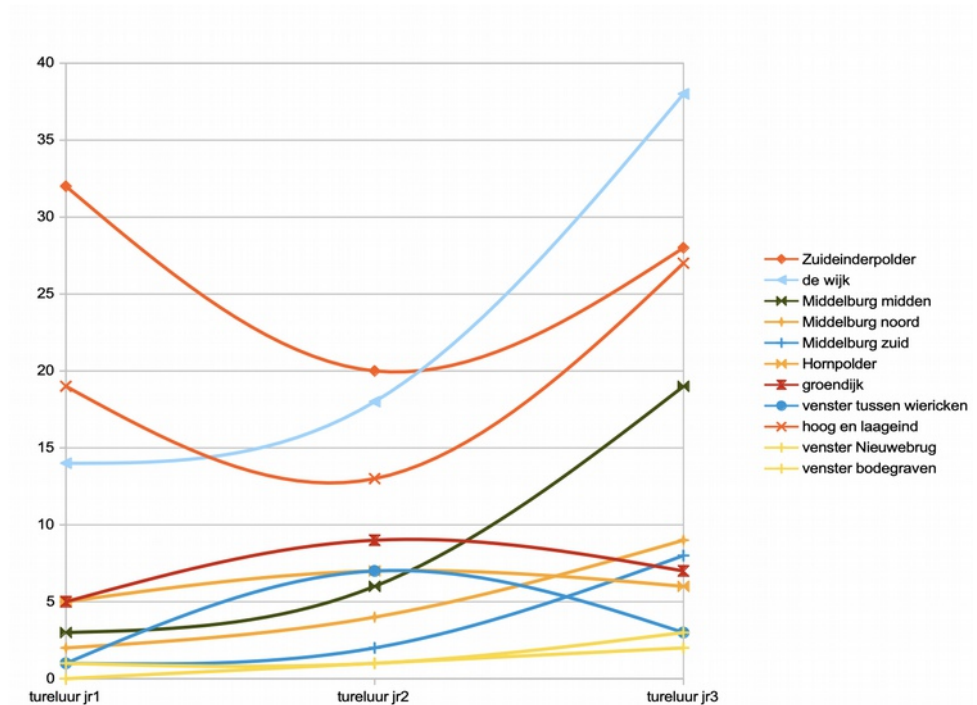
Afbeelding 7: Kievit: aantallen broedparen in de verschillende polders in r1 (2017), r2 (2020) en r3 (2023). Meijepolder is door ander telritme niet weergegeven.

- nemen vooral de Kievit en Tureluur flink toe in aantal
- In Middelburg midden, zuid, noord en nemen de 4 steltlopers gestaag toe in aantallen
- In de Horn polder variëren de Kieviten nogal in aantal, de rest blijft vrij stabiel
- Polder Groendijk blijft redelijk stabiel
- Venster tussen de Wiericke: afnemend aantal grutto's, de

- andere soorten nemen toe
- Hoog en laagland: afnemend aantal grutto's, de andere soorten zijn stabiel, waarbij het hoge aantal Kieviten opvalt
- Venster Nieuwebrug: alle 4 soorten nemen licht toe.
- Venster Bodegraven: grutto blijft gelijk, andere soorten nemen licht toe

Afbeelding 8: Scholekster: aantallen broedparen in de verschillende polders in r1 (2017), r2 (2020) en r3 (2023). Meijepolder is door ander telritme niet weergegeven.

Afbeelding 9: Tureluur: aantallen broedparen in de verschillende polders in r1 (2017), r2 (2020) en r3 (2023). Meijepolder is door ander telritme niet weergegeven.

Vogels op de kaart

Naast de verschillende cijfers zeggen ook kaarten veel over het wel en wee van een weidevogelpopulatie in een gebied. Plotselinge verschuivingen, leegloop van een gebied of juist instroom geven aan dat er iets mis is met het gebied, of dat het er juist heel goed is.

Voor boeren, gebiedscoördinatoren en bestuur van RGW is het interessant om zelf te kijken

hoe de vogels al dan niet verschuiven in het gebied. Daarom zijn in afb. 11 t/m afb. 20 steeds de kaartjes van R1 (april) en R2 (mei) als set achter elkaar opgenomen (in afb. 10 is een legenda van de stippen opgenomen). Door dit bestand in de Leesmodus van de pdf-viewer te bekijken kan men makkelijk heen en weer bladeren tussen R1 en R2.

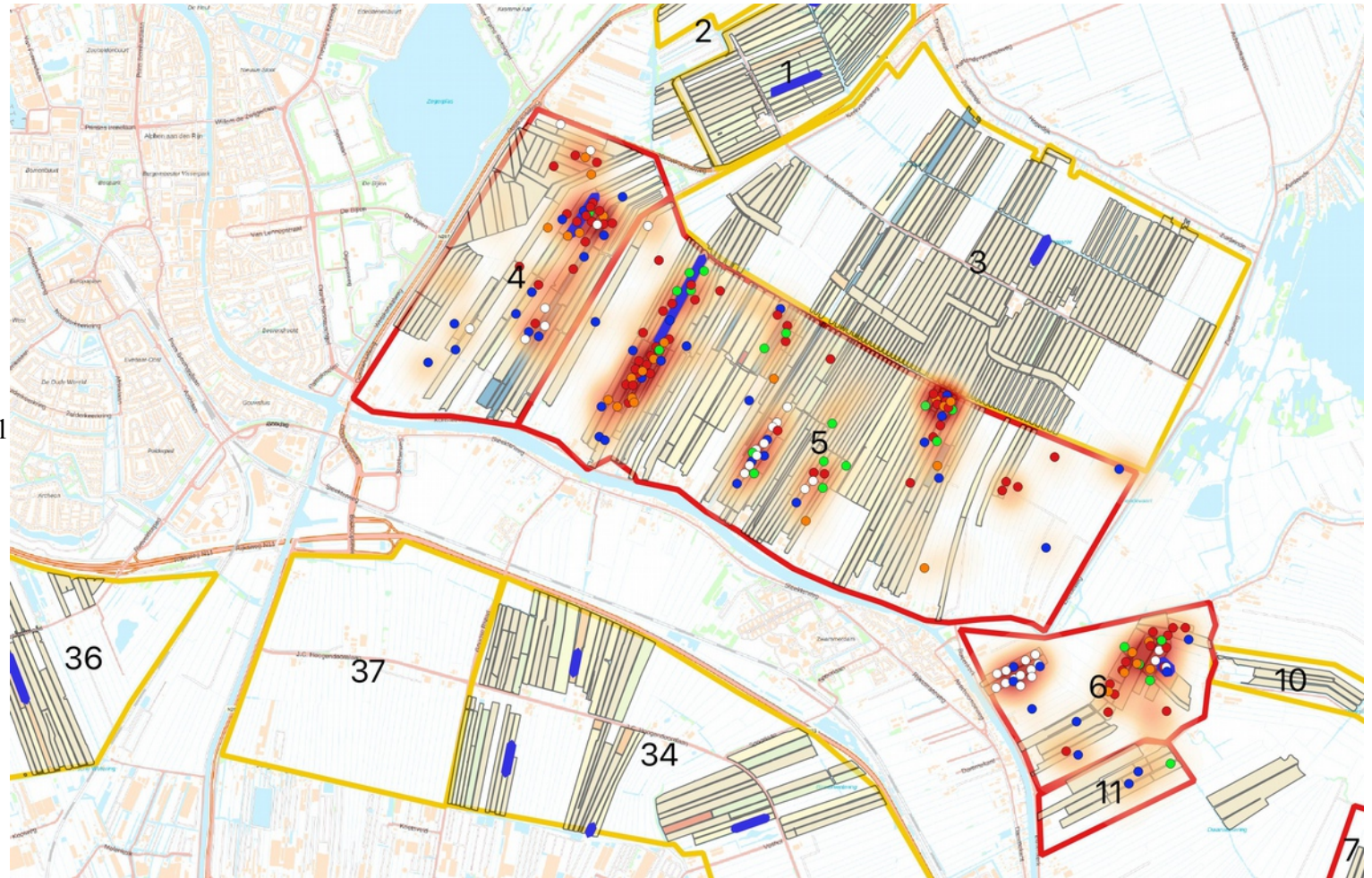
- Gele kwikstaart
- Graspieper
- Grutto
- Kievit
- Scholekster
- Slobeend
- Tureluur
- Veldleeuwerik
- Zomertaling

Afbeelding 10: legenda van gebruikte kleuren voor doelsoorten uit het Natuurbeleidsplan ZH 2023. Voor waarnemingen in april (R1) wordt een rondje gebruikt, voor waarnemingen in mei (R2) een driehoek. De hotspots (rode vlekken) zijn gebaseerd op dichtheid van alle soorten tijdens die telronde. De plas dras percelen zijn in blauw aangegeven.

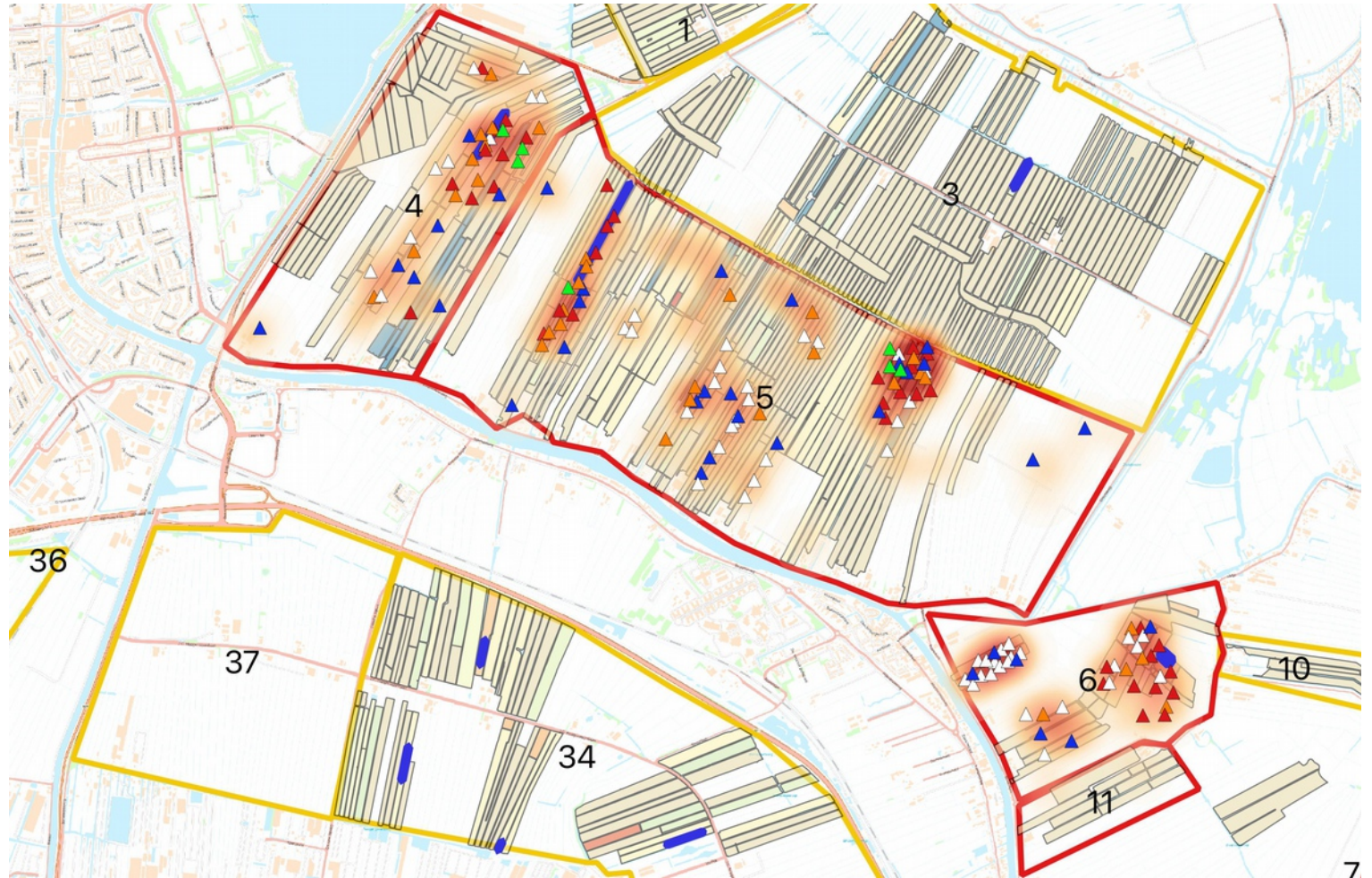
Je ziet dat de vogels 'verschuiven'. Naast de afbeeldingen van de telgebieden zijn enkele opmerkingen per telgebied opgenomen.

In de Zuideinderpolder (afb. 11, gebied 4 en 5) zien we in R1 al een duidelijke clustering in hotspots van soorten rond plas dras en maispercelen, maar er zijn ook wel vogels 'los' in de polder aanwezig. In R2 (afb. 12) zien we dat veel losse vogels zich bij een hotspot hebben gevoegd of zijn verdwenen (vooral het aantal slobeenden is erg verminderd in mei (r2)).

Polder de Horn (afb.11 gebied 11 en 6) is vrij stabiel met een aantal maislanden waar vooral Kieviten leven en een graslandmozaïek waar veel grutto's maar ook de andere doelsoorten leven. Gedurende het broedseizoen blijft deze verdeling vrijwel gelijk.

Afbeelding 11: R1

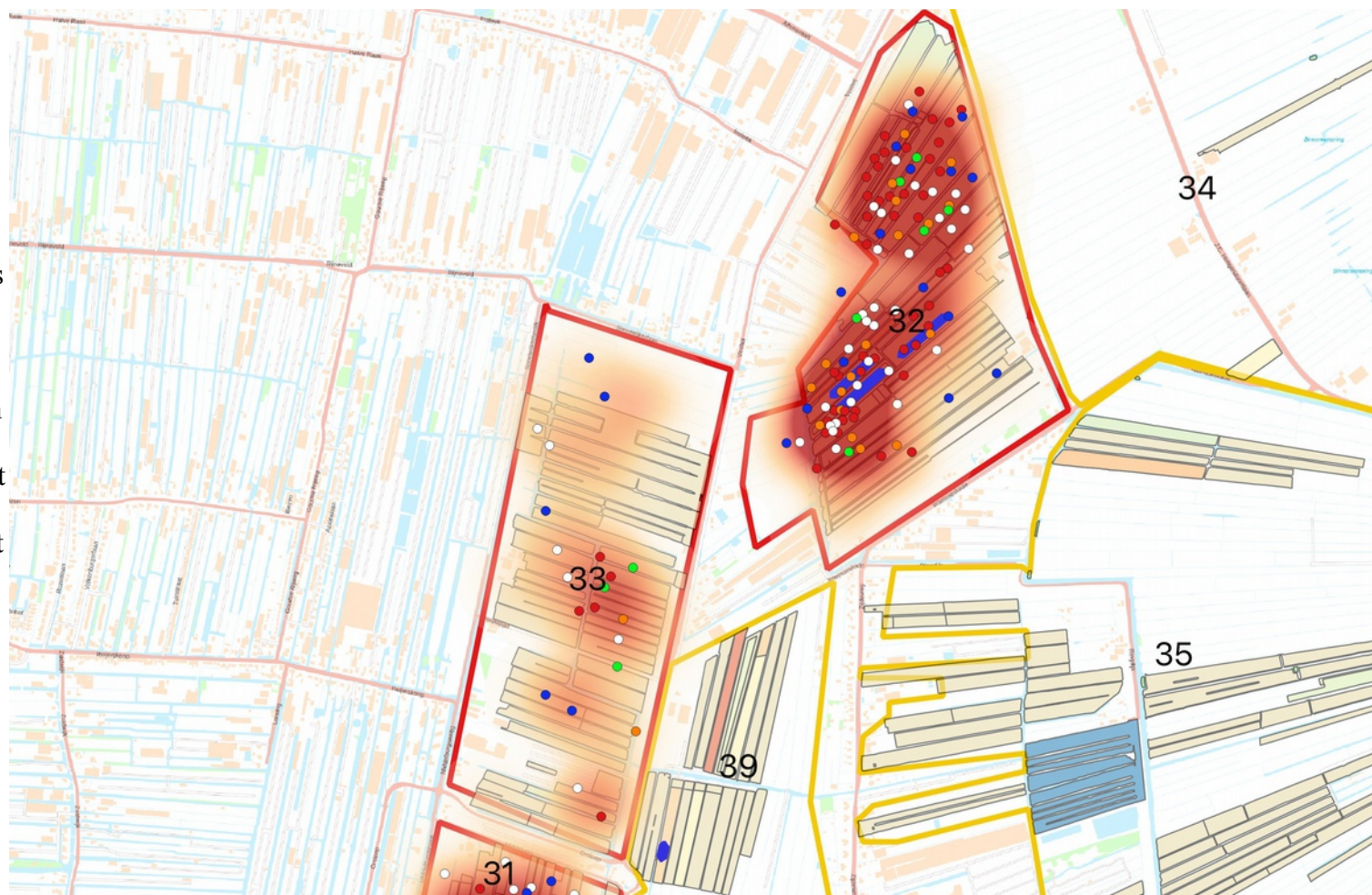
Afbeelding 12: R2

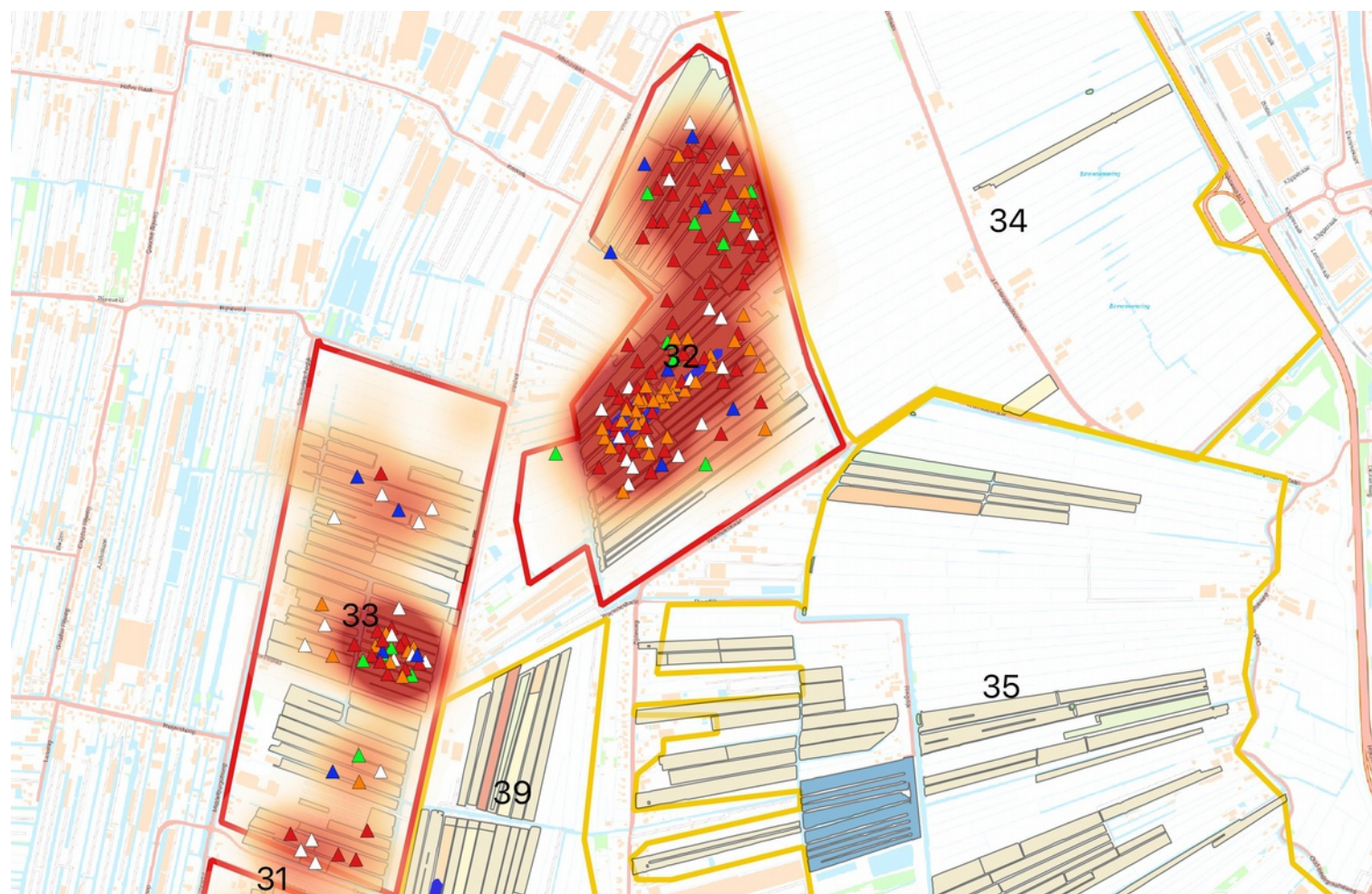
Polder De Wijk (afb. 13, gebied 32) heeft een grote weidevogelbescherming die gedurende het seizoen alleen maar groter wordt. Vooral de toename van tureluurs in mei (afb. 14) valt op.

Middelburg Noord (gebied 33) is al jaren niet zo druk, maar dit jaar viel op dat tijdens R2 (afb. 14) in het midden een duidelijke hotspot ontstaat. Blijkbaar waren hier de (beheer) omstandigheden gunstig in mei. Dat is mooi, want zo kan de polder wellicht weer een grotere rol gaan spelen in het zeer goede weidevogelgebied rond Reeuwijk-dorp.

Het lijkt er op dat vanuit Middelburg-midden (gebied 31) enige instroom plaatsvindt naar Middelburg noord.

Afbeelding 13: R1

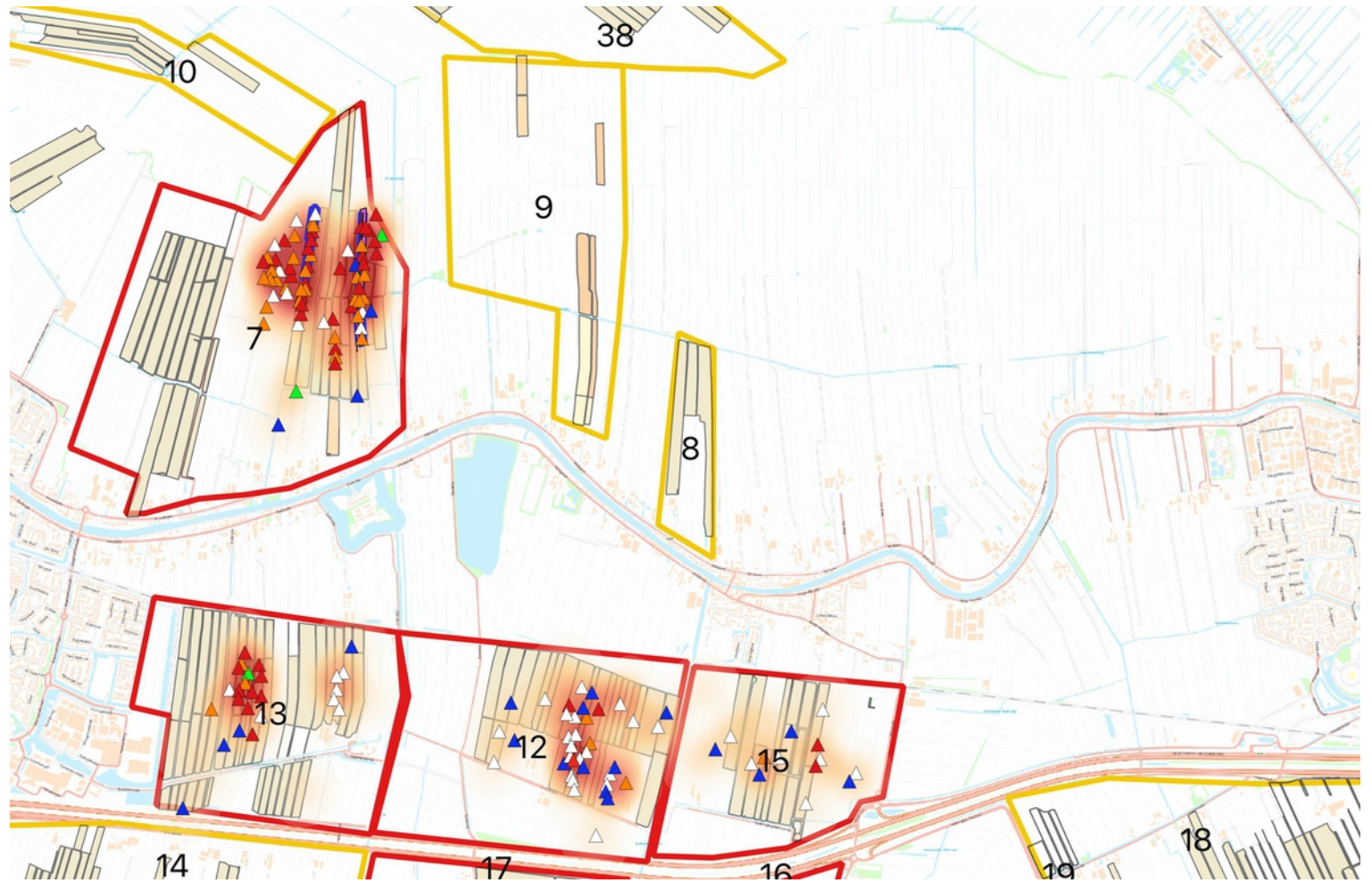

Afbeelding 14: R2

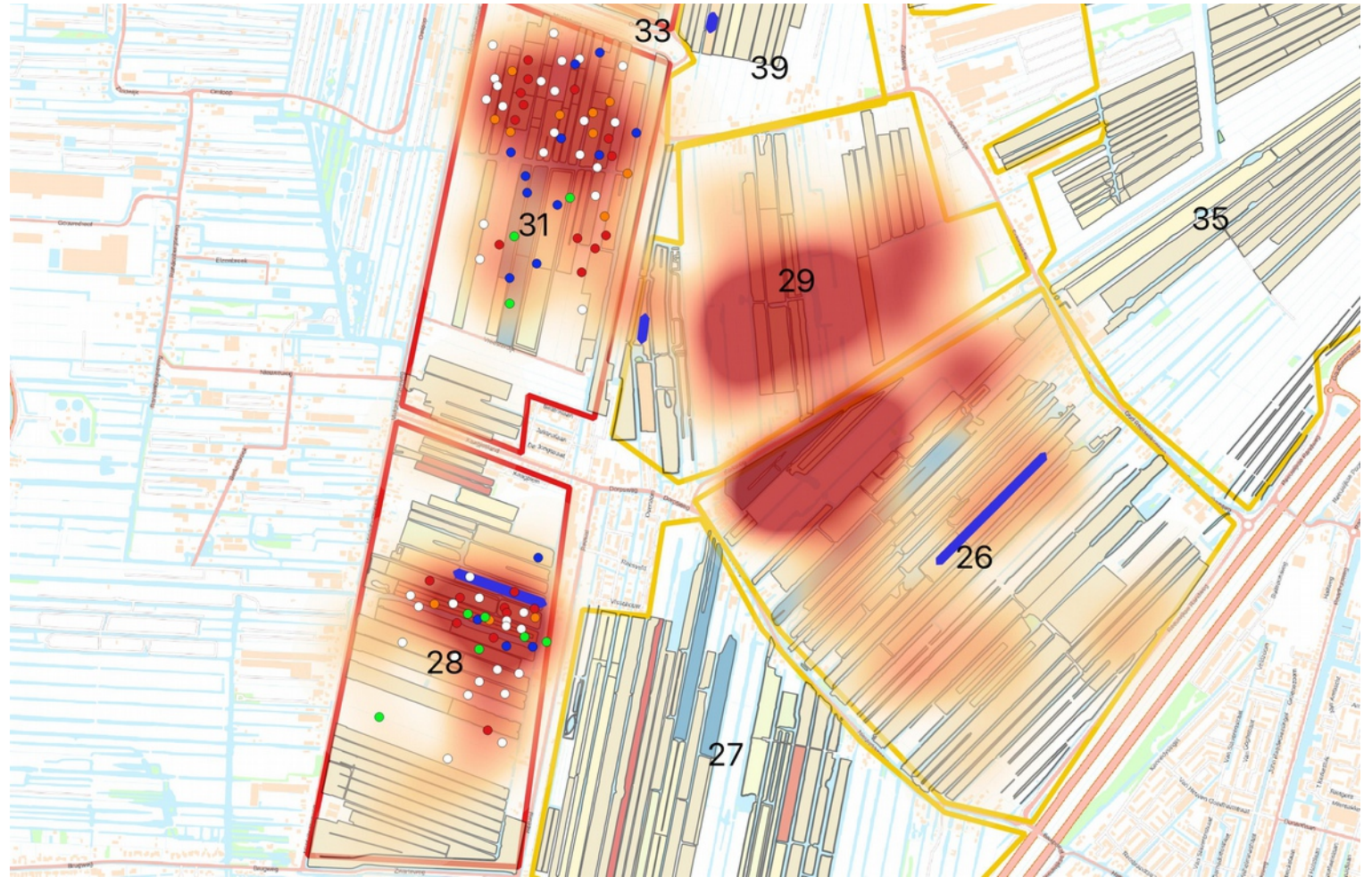
In een deel van telgebied Meijepolder (gebied 7) zijn door verandering in beheer de aantallen weidevogels flink toegenomen. In april (afb. 16) zien we wel wat verlies en verplaatsing door nog niet optimaal weidevogelbeheer tussen de twee plas drassen.

Afbeelding 15: R1

Afbeelding 16: R2

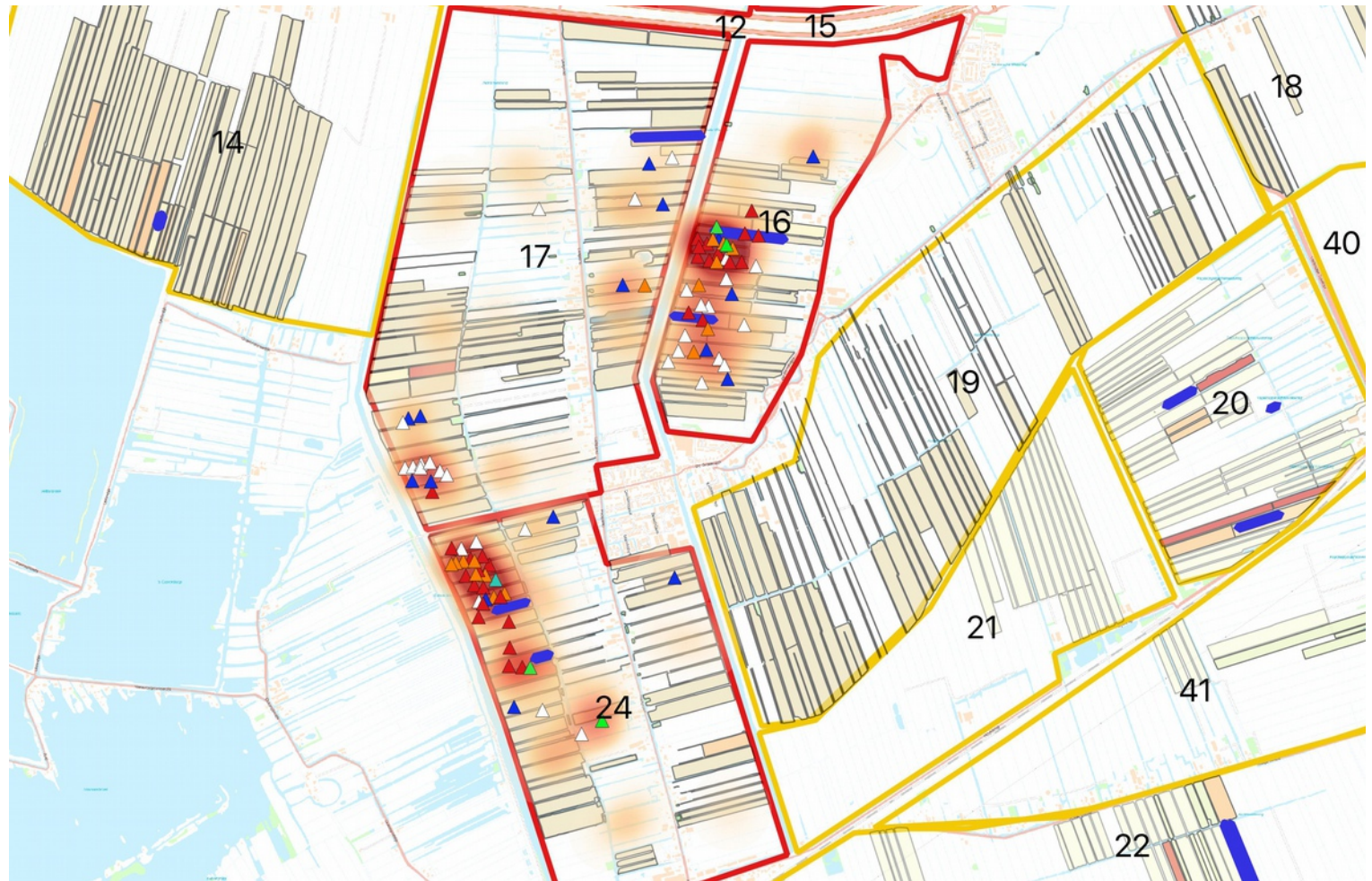
Afbeelding 17: R1

Afbeelding 18: R2

Afbeelding 19: R2

Afbeelding 20: R2

Conclusie

Het gaat ook in dit jaar (en daarmee in deze reeks telgebieden) weer iets beter met de weidevogels in het gebied, maar de groei lijkt bij grutto, Kievit en scholekster iets af te remmen. Toch is de waargenomen groei van 4 tot 7% van deze soorten voldoende om een herstel te realiseren. De tureluur en slobbeend kennen wel een duidelijker groei, mogelijk door de plas dras gebieden en de rustpercelen daar omheen. Van de slobbeend is wel de vraag of het broedsucces voldoende is, aangezien deze soort in de verschillende kaarten van R2 (mei) veel minder te zien is.

Net als in 2022 zijn het juist de soorten die al in lage aantallen voorkwamen in het gebied die nu aan het verdwijnen zijn. Denk aan veldleeuwerik, graspieper en zomertaling.

In de kaarten zien we gedurende de jaren, maar ook tijdens het seizoen een concentratie van grutto, slobbeend, tureluur rond de percelen met plas-dras en een rustperiode. Rond mais zien we Kievit en scholekster.

Opvallend is de afname van vogels in de grote polders in het gebied: Zuideinderpolder en Hoog- en Laageind. Er lijkt hier toch te weinig gericht weidevogelbeheer aanwezig om goede hotspots van vogels te vormen die zich kunnen verdedigen tegen predatoren.

Hoe verder?

Het gaat sinds 2016, het begin van deze tellingen, over het algemeen goed met de weidevogels van RGW. Toch kan de kwaliteit van het weidevogel mozaïek nog toenemen door rond hotspots een degelijk(er) mozaïek te leggen van diverse soorten beheer. Dat zou kunnen met behulp van onderstaande pakketbundels, gericht op soorten met een min of meer gelijk leefgebied. Deze bundels komen voort uit de conclusie dat veel beheer in de afgelopen decennia vooral is gericht op de grutto. Niet alle soorten (bijvoorbeeld Kievit, maar ook veldleeuwerik en gele kwikstaart) profiteren van de stappen die gemaakt zijn in gruttobeheer.

De bundels zijn een eerste opzet en kunnen helpen in het realiseren van het geschikte mozaïek. Natuurlijk kunnen de bundels elkaar overlappen. Zo zou maisland met daarnaast een plas dras perceel en veel voorweiden en wat rustpercelen daaromheen wel eens een heel waardevol mozaïek kunnen zijn.

A: Gruttobundel

Doelsoorten: grutto, tureluur, slobend

deze bundel is gericht op soorten van min of meer kruidenrijk, nat grasland

- 1. Neem de huidige hotspots als basis voor het weidevogelbeheer. Daar willen de vogels zijn en moet de biotoop goed zijn.**
2. Als vogels op termijn moeten 'verhuizen', is dit soms mogelijk door plas dras in de buurt aan te leggen, met uiteraard daar omheen rustgebied en een mozaïek van beweiding en maaien
3. Op dit moment zijn in de hotspots te weinig percelen met een lange rustperiode. Houdt 1,4 Ha per gruttoterritorium aan en probeer zo vanuit de hotspot de weidevogelbiotoop te verbeteren
- 4. Nestbescherming op grasland biedt te weinig toekomst aan weidevogels om als echt leefgebied te gelden. Gebruik het niet als basis, maar als buitenste schil om een hotspot.**
5. Op grasland verdient last-minute beheer (enkele weken later maaien) de voorkeur boven het laten staan van een eilandje gras om een nest heen. Niet alleen voor de daar broedende vogels, maar ook omdat er zo in het seizoen ter plaatse een mozaïek ontstaan van lang en kort gras
6. Kruidenrijke of ruige oevers zijn voor jonge vogels geschikt als tijdelijk vluchtgebied. Het is goed als minimaal de helft van de gemaaide percelen (zowel gangbaar gemaaid als na een rustperiode) een oever heeft van minimaal 2 meter breed die minimaal 10 dagen na het perceel wordt gemaaid. Als dit overal zou gebeuren zouden veel meer kuikens overleven en zouden bovendien veel (laat broedende) eendennesten worden gespaard

B: Kievitbundel

doelsoorten: kievit, scholekster, veldleeuwerik, gele kwikstaart, graspieper

Deze bundel is gericht op open, droog land

1. neem maisland met een late bewerkingsdatum als kern van deze bundel
2. maisland met legselbescherming is ook nuttig, maar veldleeuwerik en graspieper nesten worden vaak niet gevonden
3. rond maisland moeten ruigtestroken blijven staan tot in juli
4. vele van deze soorten zijn vroege broeders. Zorg daarom dat graspercelen kort de winter uit komen en bemest zijn met ruige mest
5. in een bredere cirkel is extensief beweid land gunstig.
6. Ook gangbaar beweid land is goed, mist er geen nesten aanwezig waren
7. voor de gele kwikstaart en ook graspieper zijn paaltjes of stokken in maisland aantrekkelijk
8. voor de scholekster kunnen plateaus worden geplaatst in de oevers

C: Eendenbundel

Doelsoorten: Kuifeend, krakeend, wilde eend, zomertaling

Deze bundel is gericht op rust en slootkantenbeheer

1. de achterste percelen moeten eigenlijk altijd een niet bemeste slootrand van 2 meter hebben waar pas in juli of na zoeken van nesten worden gemaaid
2. slootbeheer vindt pas in augustus of later plaats
3. eenden profiteren van groot, diep en langdurig plas dras. Probeer dit te combineren met de Gruttobundel
4. na de broedperiode en maaien moet land ook beweid worden om zo variatie in de slootkanten te krijgen

DNatuur, november 2023

